

KÖZÖSSÉG(I)ÉPÍTÉS

ÉPÍTÉSZ |
Anna Heringer

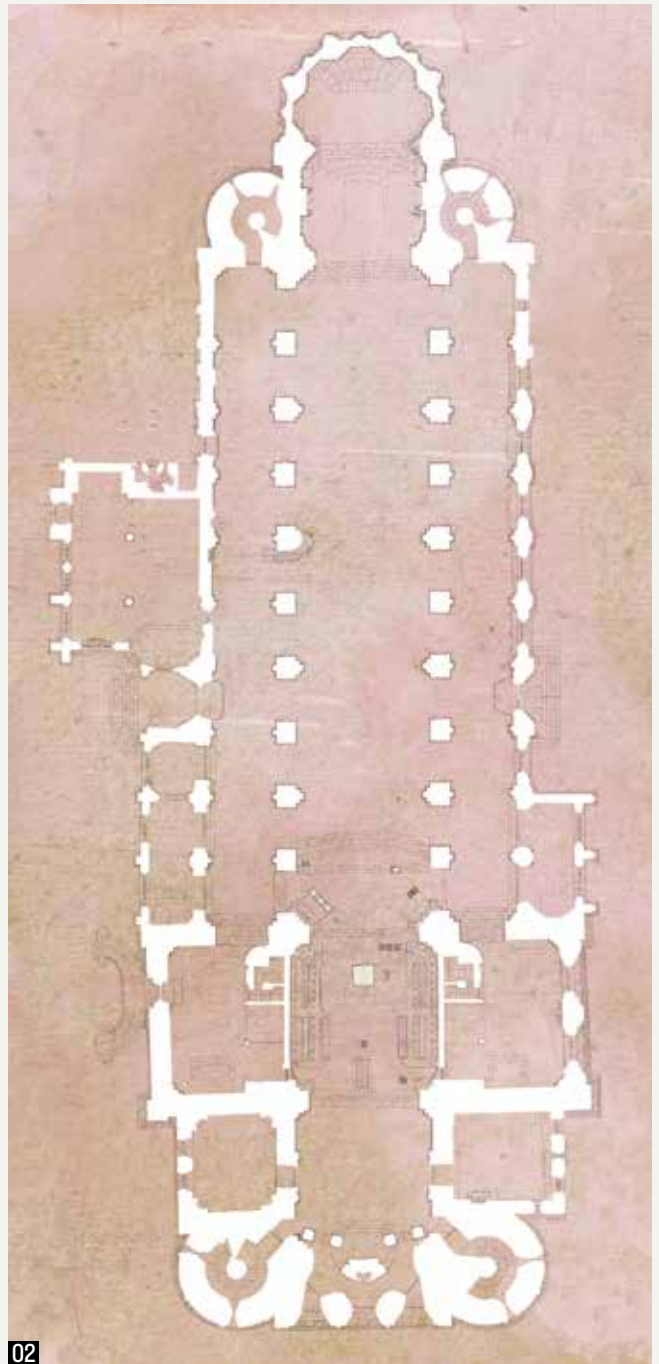
A WORMSI DÓM SZENTÉLYÉNEK ÚJ BERENDEZÉSI TÁRGYAI | NÉMETORSZÁG

__Közel hatvan éven át, a II. vatikáni zsinat hozta egyházmegújulás óta ideiglenes oltár állt az ezeréves múltú, monumentális wormsi dómban. A liturgia megváltozott gyakorlata, hogy a pap a teljes mise alatt a hívekkel szemben áll, a korábbi, 17. században épült oltár helyett új berendezést kívánt volna meg, de a német barokk mester, Balthasar Neumann műve elé senki sem szeretett volna új, állandó bútorokat helyezni. Végül a templom fennállásának ezeréves évfordulójára készülve 2017-ben tervpályázatot írtak ki az oltár, az ambó és a kapcsolódó szedíliák (papi székek) megtervezésére.

01

- 01 Balthasar Neumann barokk oltára, előtte pedig az új oltár, ambó és székek
- 02 Az új berendezések a templom alaprajzán

02

FOTÓ | Fotó | Norbert Rau (1,4,6,8,9,11), Anna Heringer (3,5,7)

SZERZŐ | Ware-Nagy Orsolya

— Anna Heringer több mint húsz éve foglalkozik földépítéssel, tizenkilenc évesen egy évet töltött önkéntesként Bangladesben, és ez az időszak az egész építési pályáját, gondolkodásmódját meghatározta. Németországból elképzelni sem tudta azt az életszemléletet, amellyel ott találkozott. Megértette, hogy a fenntarthatóság szemléletének az egyik, ha nem legfontosabb alappillére, hogy minden esetben meg kell érteni a hely és környezet természetes működési logikáját, és a helyi erőforrásokat keresni úgy az anyaghasználat, mint a munkavégzés tekintetében, hiszen

minden import a helyit gyengíti, és hosszú távon fenntarthatatlan. Építészhallgatóként sem szakadt meg a kapcsolata a dél-ázsiai országgal, és a diplomatervét is a korábban megismert falu számára készítette. A 2007-ben elkészült, Montessori szemléletű iskola nagy publicitást kapott; a robusztus földszinti falakat szabályos rendben áttörő színes, függőleges ablaknyílások és a bambuszszerkezetű, légies emelet karakteres képe a határozottan túlnyúló tetővel sokunknak ismerős lehet. (Az épületet Anna Heringer

03

05

04

06

„Kényszerítsd őket, hogy együttes erővel építsék fel a tornyot, és testvérekké teszed őket.”

*Eike Roswag*gal közösen jegyzi, hiszen ekkor ő még végzős építészhallgató volt.)

— Anna Heringer földépítéssel kapcsolatos szemlélete tiszta és könnyen megérthető, de a városi ember annyira eltávolodott a vidék önmagában koherens logikájától, hogy már-már gyermeki naivitásnak tűnik a felvetés: építésre alkalmas földet szinte bárhol fellelhetünk, anyagköltsége elenyésző, megformálása egyszerű. Nem igényel különösebb gépesítést, speciális felszerelést vagy adalékanyagokat, ellenben nagy az élőmunkaigénye, így a helyi közösséget látja el munkával, azon keresztül pedig megélhetéssel – akkor miért is nem használjuk? Anna Heringer szerint, különösen a fejlődő országokban, az import építőanyag a haladás, a nyugati civilizáció kézzel fogható szimbóluma lett, és mivel a földépítés a maradiságot jelentette, nem fejlesztették a technológiáját, nem gondolták tovább a földben mint építőanyagban rejlő lehetőségeket. Bangladesi és egyéb, például kínai, [1] zimbabwei [2]

munkái során a hagyományos, helyi építőanyagok az identitás megőrzésének vagy újbóli megtalálásának eszközei: az építést végző helybéliek a munka során új szakmát tanulnak, amely megerősíti az önbecsülésüket és emberi méltóságukat, az együtt végzett alkotótevékenység pedig közösségformáló erővel bír. Az építés a fejlődés katalizátora, vallja Anna Heringer. Németországban, Laufenben, az osztrák határ közelében működő irodájának jelmondata: „Az építészet eszköz arra, hogy az emberek életét jobba tegyük.”*

— Földépítéssel kapcsolatos úttörő tevékenységét számos díjjal és jelöléssel ismerték el 2007 és 2010 között, azonban úgy tűnt, Európa és a nyugati világ csak elvi szinten érdeklődik iránta. Szép, szép ez a törekvés, gondolhatták, igazán szimpatikus, amit ez a bátor, fiatal nő távoli vidékeken, szegény és egyszerű körülmények között élő közösségekben véghez visz, de azért mégsem szeretnénk, ha itt a szomszédban döngölt földből kezdene építkezni valaki. Olyan ez,

03-06 Az építés igazi közösségi élménnyé vált, a földrétegek több személyes tárgyat is rejtettek
 07 Az elkészült mű a zsaluzat eltávolítása után
 08-09 Az oltár és az ambó

mint az egyszeri ember hozzáállása a szelektív hulladékgyűjtéshez vagy a zöld háztartáshoz: becsülendő, nemes dolog, de hát sajnós nekem erre nincs időm, nincs energiám, no meg – valljuk be – annyira nagyon nem is érdekel. De Anna Heringer nem adta fel. Figyelemfelhívási és oktatási célból hozta létre a *MudWorks* workshopot, amelynek keretében 2012 tavaszán döngölt földből építettek installációt a Harvard Egyetem korszakos modern épülete előtt, a Gund Hall oszlopai között. [3] A munkában több mint 150 diák vett részt. Tervpályázatokon is folyamatosan indult, és 2017-ben a földépítés mesterével, *Martin Rauchhal* közösen megbízást kapott a wormsi dóm szentélyének és kiegészítő elemeinek megtervezésére.

— A wormsi dóm a rajnai császárdóмок egyike, helyén már Kr. u. 600-ban templom állt. A templom fennállásának ezeréves évfordulóját 2018-ban ünnepelték, s az volt a cél, hogy erre az alkalomra elkészüljön az új belső kialakítás. A pályázaton a fiatal építész nem csupán tervet nyújtott

be, de a közösségépítő tevékenység szándékát is megfogalmazta: szerette volna, ha minél többen részt vesznek az építésben, hogy akár csak a régi időkben, egy ilyen fontos épületben folyó munka a lehető legtöbb embert mozgassa meg. Az egyszerű vonalú berendezési tárgyak a tervek alapján akár betonból is épülhettek volna, s ez nem véletlen: Anna Heringer szerint ugyanis kár a betonépítés „zöldítését” kutatni, ugyanis a zöld beton maga a döngölt föld, illetve a vályog; hiszen ugyanúgy vízre és némi kavicsra van szükség hozzá, csak épp kötőanyagként cement helyett az agyag szolgál. Többnyire ugyanúgy zsaluzatot építenek, és abban tömörítik az anyagot, sőt a felület megmunkálásával, ha akarjuk, éppoly sima lesz a végeredmény, mint a csiszolt betoné, műköé. Az oltár, az ambó és a szediáliák esetén nem kellett az időjárás erodáló hatásával számolni, viszont szükséges volt, hogy a felület közelről is szép és sima legyen, mert el kellett oszlatni az emberek kételyeit és

02

01

04

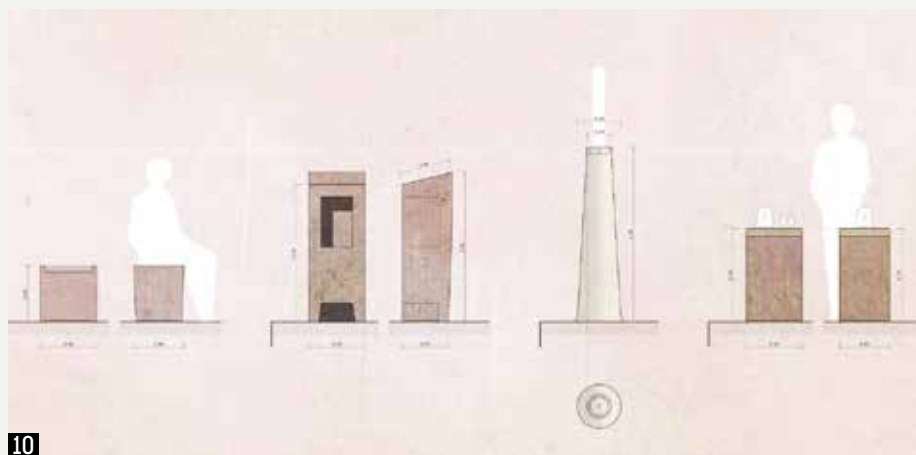
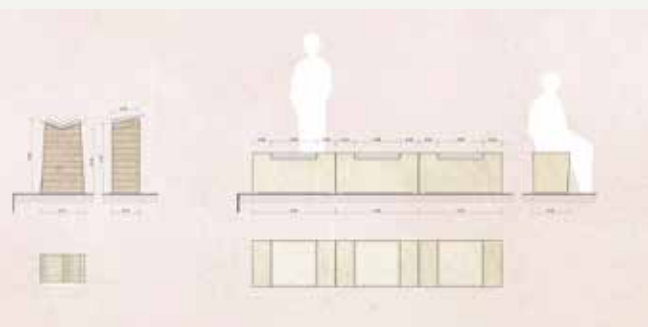
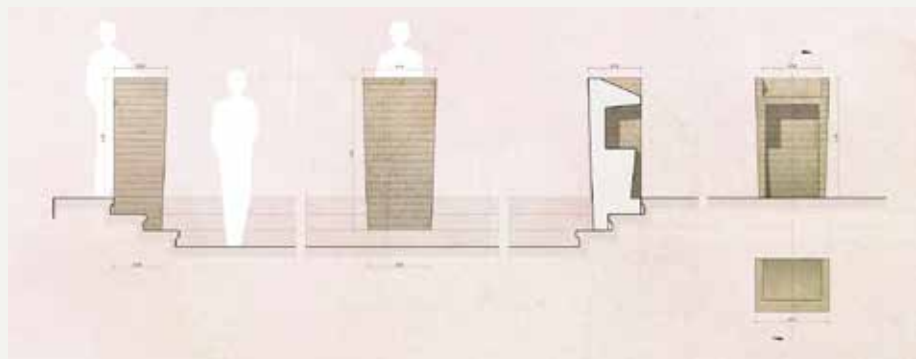
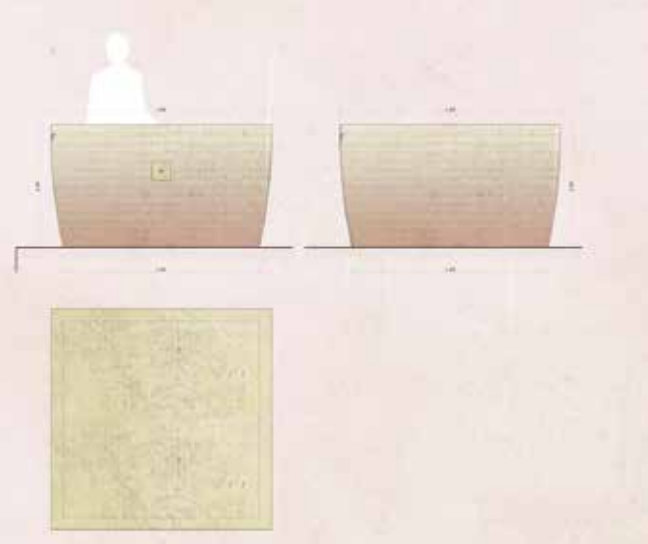
07

10

11

06

07

10

rossz előítéleteit. A bútoroknak azt kellett mutatniuk, hogy tiszták, esztétikusak és időtállóak.

— A kivitelezés egy hétig tartott, ennek során a templom legszentebb része változott át építési területté. Akárcsak a távol-keleti munkák esetében, itt is helyi földet használtak, amelyet a templom előtti területen keverték elő, majd talicskára halmozva tolták be a négyzeti kupola alatti térbe, ahol az előkészített zsaluzatba döngölték. Szokatlan képet mutathatott a templom ezekben a napokban, de egy jókor megtalált igeszakasznak köszönhetően a pap és a közösség támogatását élvezték az építkezés alatt is. A pap ugyanis sokáig kétségekkel küzdött, jó ötlet-e ezt az építési módot szorgalmazni, de aztán Mózes 2. könyvében válasza talált: „Földből csinálj nekem oltárt, és azon áldozd égőáldozatodat és békeáldozatodat, juhodat és marhádat. Elmegyek hozzád, és megáldalak minden szent helyen, ahol emlékeztetéssé teszem a nevemet.” (2Móz 20.24)

— A föld közé sok egyéb tárgy is került, erősítve a közösségi szellemet és megidézve a régi korok építését: először csak egy régészeti lelőhelyről származó, római kori kő, aztán a templom korábbi papjának énekeskönyve került el az egyre vastagodó földtömegben, majd a környékbeli lakók személyes tárgyakat kezdtek hozni: vetőmagot, szőlőfürtöt, régi családi amulettet. Volt, aki saját szülőhazájának egy maroknyi termőföldjével járult hozzá a kész műhöz – kiderült, mekkora többletjelentése van a földnek a nyugati, városi ember számára is. Óvodás gyerekek, apácák, menekültek jöttek, sokan a televíziós tudósításokból vagy az újságból értesültek az építésről. [4] Az oltár és az

ambó teljes keresztmetszetében döngölt földből épültek, míg a székeket favázzal és agyagfelülettel készítették el.

— „Annyi arany és illúzió van ebben a templomban, azonban ma már nem az anyagok, nem az arany a fontos, sokkal inkább az emberi kapcsolatok és közösségek” – vallja Anna Heringer a projektről. [5] Örömteli volt látni, hogy a nyugati ember nem különbözik a távol-keletitől, a közös tevékenység ugyanúgy közösséggé kovácsolja őket és elégedettséggel tölti meg a résztvevőket. „Kényszerítsd őket, hogy együttes erővel építsék fel a tornyot, és testvérekké teszed őket. De ha azt akarod, hogy gyűlöljék egymást, akkor vess elébük ennivalót.” [6] – idézi *Antoine de Saint-Exupéry* gondolatait a közösségi építéssel összefüggésben.

— Hogy Európában mikor lesz a földépítés valós, elérhető és a szabályozási környezetbe illeszthető lehetőség, azt nehéz megjósolni, de az alternatív megoldások iránti érdeklődés, ahogy az élet számos más területén, az építésben is érezhető. Megvalósult példából is egyre több van, Darmstadtban irodaház is épült már földfalakkal. [7] A fenntartható építés példamutató alkotóit díjazó *Building Sense Now* díj egyik célja is a kíváncsiság és a nyitottság erősítése a kevésbé járatos megoldások irányában, illetve a fenntartható építésben rejlő lehetőségek megismerése és megismertetése az emberekkel. Az újonnan alapított díjat 2019-ben Anna Heringer kapta meg. [8]

— Bár a dóm szentélyének esetében számos más anyag is szóba jöhetett volna, ennek az építési módnak közösség-építő ereje elvitathatatlan, és a föld mint építőanyag használata erős szimbolikával is bír. Anna Heringer szerint az építőanyag kiválasztásának számos, az épülettől független

08
09

03

05

03

10

11

11

- 10 Nézeteken és metszeteken a belsőépítészeti új elemek
- 11 A régi és az új oltár: a beszűrődő napfényben aranylik a földből épült egyszerű vonalú tömb

következménye is van. Például arról is dönt az építész, hogy ki profitál az építésből: a beton, acél vagy téglát esetén egy cég, vagy nagyobb vállalat gazdagodik, míg a csekély anyagköltségű földépítés a kivitelezést végző, általában helybéli embereket támogatja.

— A földépítés körülmények között tervezés és kivitelezés mellett időtálló eredményt hoz, a technológiával együtt járó szabályok egyszerűek (megfelelő alapozás, széles ereszték, vízvetők a homlokzaton). Ha pedig az épületre már nincs szükség, visszaalakulhat azzá, ami korábban volt. A fenntarthatóság kihívásával kapcsolatban így vélekedik: „A pazarlás társadalmában élünk, mégis úgy építjük a házainkat, mintha azok örökéletűek lennének. Valójában mennyi is ez az örök élet, negyven vagy hetven év? Én nem bánom, ha az épületeim idővel megsemmisülnek. [...] Oly sokat foglalkozunk az alfával, az ómegával azonban jóval kevesebbet, pedig a hanyatlás és a halál ugyanúgy az élet része.” [5]

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Lynch, Patrick: „The First-Ever International Bamboo Architecture Biennale, Captured by Julien Lanoo”, *ArchDaily* (online), hozzáférhető: <<https://www.archdaily.com/869931/the-first-ever-international-bamboo-architecture-biennale-captured-by-julien-lanoo>> [utolsó belépés: 2020-06-30].
- [2] Anna Heringer / Zimbabwe Kindergarten [honlap], hozzáférhető: <<http://www.anna-heringer.com/index.php?id=78>> [utolsó belépés: 2020-06-30].
- [3] Harvard University Graduate School of Design / MudWorks [honlap], hozzáférhető: <<https://www.gsd.harvard.edu/project/mudworks-exhibition/>> [utolsó belépés: 2020-06-30].
- [4] Current Work: Anna Heringer: Sustainability=Beauty, konferencia-előadás, hozzáférhető: <<https://www.youtube.com/watch?v=UD7YQINwGOo>> [utolsó belépés: 2020-06-30].
- [5] Konferencia-előadás, 2018-10-29, hozzáférhető: <<https://www.youtube.com/watch?v=YJ2ttaQH2o>> [utolsó belépés: 2020-06-30].
- [6] Saint-Exupéry, Antoine de: *Citadella*, 1948, [fordította: Pődör László, 1982] hozzáférhető: <<https://mek.oszk.hu/00300/00382/html/01.htm>> [utolsó belépés: 2020-06-30].
- [7] Alnatura Arbeitswelt [honlap], hozzáférhető: <https://www.dgnb-system.de/en/projects/?we_objectID=32408> [utolsó belépés: 2020-06-30].
- [8] Building Sense Now 2019 Global Award – Winner [honlap], hozzáférhető: <<https://www.buildingsensenow.com/building-sense-now-2019-global-award-2/>> [utolsó belépés: 2020-06-30].

* Architecture is a tool to improve lives.

TERV: Studio Anna Heringer | FÖLDÉPÍTÉSI SZAKÉRTŐ: Martin Rauch (Lehm Ton Erde) | MEGBÍZÓ: Szent Péter- és Szent Márton-székesegyház plébániája, Worms, Németország | KIVITELEZÉS IDEJE: 2018. augusztus

WESSELÉNYI-GARAY, Andor: AFTER POST ORGANIC ARCHITECTURE

Citation: Metszet, Vol 11, No 4 (2020), pp 11-17, DOI: 10.33268/Met.2020.4.1

FAMILY HOME, BUDAKESZI, HUNGARY | Architect: **Gábor and Orsolya BÁRTFAI-SZABÓ**

The regional tradition for developing linear rural homes has been reinvented for this family home. Referencing past works of respected Hungarian architects and the influence of a studio under the Mestermiskola and

Vándoriskola programs guided this project's architect. The home is divided into clear functional elements, daytime, nighttime with transitional areas that are linked by a common passage. This is the way follows the Hungarian

rural tradition: to a point, after which the architectural language and use of materials follow a more contemporary vein.

WARE-NAGY, Orsolya: COMMUNITY BUILDING

Citation: Metszet, Vol 11, No 4 (2020), pp 18-23, DOI: 10.33268/Met.2020.4.2

SAINT PETER'S CATHEDRAL, WORMS, GERMANY | Artworks by: **Anna HERINGER and Martin RAUCH**

In this project to redesign of liturgical spaces in a cathedral the community came together with artists to create rammed earth furnishings: the pulpit, altar and prayer stands amongst others. Instead of cement, here clay

was put to the task to strengthen the rammed earth structures, meaning all materials were taken directly from nature. The link between nature and human activity being implemented at this level also helps to inform everyone

that the so-called sophistication of western ideals does not really differ from our poorer counterparts elsewhere. Creativity is a proof of the brotherhood of man.

Citation: Metszet, Vol 11, No 4 (2020), pp 24-29, DOI: 10.33268/Met.2020.4.3

ODUNPAZARI MODERN MUSEUM, TURKEY | Architects: **KENGO KUMA**

Kengo Kuma's museums always reinterpret local tradition, and his new work in Turkey, Odunpazari Modern Museum is another example of this design approach. Wooden

architecture has great tradition in Turkey, so Kengo Kuma chose this material, which results in a playful appearance with horizontal wooden lamels and light filtering through. Not

only the facades, but the floor plan was also influenced by vernacular architecture, hence the rotated building masses that also create new, contemporary public spaces.

GIUSTRA, Martina: AZULEJO, REVITALIZATION, RENZO PIANO

Citation: Metszet, Vol 11, No 4 (2020), pp 30-33, DOI: 10.33268/Met.2020.4.4

PRATA HOUSING COMPLEX, LISBON, PORTUGAL | Architects: **RPBW, RENZO PIANO**

Originally conceived just over twenty years ago the Prata Housing complex in Lisbon has finally moved ahead. Designed to be an energy aware redevelopment on a brown field, site where technical development of these

residential units addresses issues of public and private spaces, orientation and azulejo a nod towards the regional use of azulej tiles. The obvious similarity between locally produced ceramic tiles and the not intended

decorative repetition of solar cells lead towards the development of a high tech azulej solar roof system, which generates energy, opens for means of ventilation and serves as a blue on white decorative motif.

WETTSTEIN, Domonkos: STRUCTURAL DYNAMICS: ŐRMEZŐ CITY GATE

Citation: Metszet, Vol 11, No 4 (2020), pp 34-39, DOI: 10.33268/Met.2020.4.5

BUDAPEST ONE OFFICE BUILDING, BUDAPEST, HUNGARY | Architects: **Gergely PAULINYI, András REITH and István VÁMOSSY**

Rust Belt redevelopment has led to the increase of flagship commercial building projects at key points along main arterial roads and railways into major cities. Environmental impact and sustainability

guided the design team towards an innovative use of generative design analysis which treats the building as a design object arrived at by the application of computable algorithms. The final result being a complex geometric form

where controlled assessment of daylighting, ventilation and user patterns assisted in creating a free-flowing outer shell.

BIHARI, Ádám - MEDGYASSZAY, Péter: PRESENT ADOBE CONSTRUCTION AND EXPECTED FUTURE TENDENCIES

Citation: Metszet, Vol 11, No 4 (2020), pp 40-43, DOI: 10.33268/Met.2020.4.6

The construction industry faces many challenges over the next decade. Adobe or to be more accurate earth-based construction methods are limited when applied to traditional brick and

wall finishes, yet with the advance of technology prefabricated or robotic solutions offer a viable way forward. Both traditional and future technologies will need to be regulated and monitored

correctly considering financial, social and environmental impact. Once this is achieved embarking upon a path forwards can easily occur.

KONDOR, Tamás - JUHÁSZ Hajnalka: HUNGARIAN NEST

Citation: Metszet, Vol 11, No 4 (2020), pp 44-47, DOI: 10.33268/Met.2020.4.7

NEW TYPES OF ENERGY SPACES IN SUSTAINABLE ARCHITECTURE

Developing ideas explored in the Solar Decathlon competition the reality of exploring how to improve on the Hungarian cube-like house type with the hope of expanding upon

the use of vernacular elements to create a low-cost passive housing typology. Here the external and intermediate spaces have been included in the generation of a successful

microclimatic experiment. Zoning of a home from private to public has proven to hold environmental impact solutions for energy positive homes.

MATOLCSY, Károly - TERJÉK, Anita - ZAJÁROS, Anett: REMOURBAN: SMART CITIES AND COMMUNITIES

Citation: Metszet, Vol 11, No 4 (2020), pp 48-51, DOI: 10.33268/Met.2020.4.8

METHODS, RESULTS, GOOD PRACTICE AND LESSONS

The EU project, Regeneration Model for accelerating the smart URBAN transformation, consists of 22 partnerships across 7 member states. Three existing

city projects: Nottingham, Tepebaşı and Valladolid have returned positive results, now the project will be further expanded to the cities of Seraing and Miskolc. To date projects

have focused upon smart infrastructure from the point of view of energy consumption, in Miskolc this will be extent towards public utilities and urban public transport.